

Lasse Holm Grønning og Noa Agnete Metz:

Hvem skal efterfølge Sharon?

Selvom israelerne først går til valg 28. marts 2006 taler politiske iagttagere allerede om dramatiske forandringer i israelsk politik - og endda om et partipolitisk systemskifte. Første akt af dramaet udspiller sig i disse uger på højrefløjen efter at premierminister Ariel Sharon sagde farvel til Likud og etablerede det mere midterorienterede parti Kadima. Kampen om lederskabet af Likud står mellem Benjamin Netanyahu og Silvan Shalom. Hvilken slags formænd vil de blive? Og hvad betyder det for fredsprocessen, hvem der vinder?

Frem til valget følger Lasse Holm Grønning og Noa Agnete Metz udviklingen i en serie artikler for RÆSON.

Af Lasse Holm Grønning og Noa Agnete Metz

SELVOM israelerne først går til valg 28. marts 2006 taler politiske iagttagere allerede dramatiske forandringer i israelsk politik - og endda om et partipolitisk systemskifte. Første akt af dramaet udspiller sig i disse uger på højrefløjen efter at premierminister Ariel Sharon sagde farvel til Likud og etablerede det mere midterorienterede parti Kadima. Der er skabt et magttomrum i Likud, som skal udfyldes ved første runde til formandsposten d.18. december. Partiet er i tidsnød og presset til det yderste for at præsentere en ny politisk profil og løsningsmodeller til akutte sikkerhedspolitiske og socio-økonomiske problemstillinger. Israelerne ønsker stabile grænser, en afslutning af konflikten med palæstinenserne og øget social og økonomisk beskyttelse. Fattigdommen vokser og dermed stiger utilfredsheden i de lavere indkomstgrupper, der i Israel traditionelt har stemt til højre for midten.

Samtidig med at de ydre problemer presser sig på, er højrefløjen internt blevet kløvet i to over tilbagetrækningen fra Gaza - den uenighed, der også ledte til Sharons afsked. Likud har traditionelt repræsenteret bosætterne og gennemlever derfor en ideologisk krise. Partiet skal forsøge at vinde sin traditionelle vælgergruppe tilbage fra Sharon og redefinere sig selv. Der er alt i alt ingredienser til et godt levantisk politisk drama, der med garanti vil rulle uafbrudt helt frem til 28.marts.

Flere prominente Likud-folk blandt andet fungerende finansminister og tidligere borgmester i Jerusalem Ehud Olmert og justitsminister Tzipi Livni har efter Sharons afgang valgt at følge ham til Kadima. Likud fremstår som et svækket og splittet parti, der skal kæmpe for at undgå marginalisering på den politiske scene.

Likud fremstår som et svækket og splittet parti, der skal kæmpe for at undgå marginalisering på den politiske scene.

Meningsmålingerne leverer ikke lovende perspektiver for en fortsættelse af Likud-æraen. I et parlament med 120 sæder står partiet til at få 12 mandater - et mandattab på 26. Det er en tilbagegang, der kan mærkes - og som bundner i, at store dele af Likuds vælgerkorps følger Sharon.

Men der er endnu lang tid til marts. Skønt Sharon er storfavorit til at vinde valget, kan Likud nå at få vind i sejlene. De politiske variable er mange: Vil primærvalget i December blive afviklet fredeligt? Kan Sharon undgå at lave fejltrin? Hvad bliver udfaldet af det palæstinensiske valg i januar? Og hvad hvis Iran accelererer sit atomprogram? Sidstnævnte er i israelsk optik en reel og ganske seriøs trussel.

Ubekendte er der således nok af. Men sikkert er det, at Likuds største rival Sharon har høj troværdighed i de sikkerhedspolitiske spørgsmål. Virkeligheden er derfor, at Likud er i krise og har været det lige siden det ikke lykkedes partiet at finde

fælles fodslag i spørgsmålet om tilbagetrækning fra Gaza.

Frem til formandsvalget den 19. december skal kandidaterne positionere sig. At være formand for Likud er også at være den traditionelle højrefløjs bud på en premierminister. Der har meldt sig en god håndfuld kandidater, men slaget kommer til at stå mellem to Likud-topfolk; Benjamin Netanyahu – tidligere premierminister og senest finansminister i den forrige Sharon-regering; og Silvan Shalom – den nuværende udenrigsminister, uddannet i økonomi og jura. Den tredje seriøse kandidat forsvarsminister og højtrangerende i den israelske hær Shaul Mofaz røg i svinget søndag d. 11/12.

Netanyahu: høgen

Den mest kontroversielle kandidat, forhenværende premierminister Benjamin Netanyahu, giver anledning til voldsom debat ikke blot i Europa, men også i Israel. Netanyahu har en markant profil både på det sikkerhedspolitiske og det økonomiske område. Hans hårde tilgang til sikkerhedspolitik og hans liberalistiske økonomi har givet ham mange modstandere. Modstanden strækker sig fra venstrefløjen og langt ind i Likud-partiets egne rækker, hvor hans pengepolitik har været genstand for hård kritik. Ikke desto mindre har han en tro skare af tilhængere i partiet og ved, hvad højrefløjens højre godt kan lide at høre. Dét leverer han i sin kampagne og han er derfor favorit til at kunne placere sig på Likuds trone.

Benjamin Netanyahu har gjort sig til forkæmper for besætterbevægelserne og bruger bevidst bosættelserne som platform i den politiske diskussion. Han vil som leder af Likud ganske givet modsætte sig enhver rømning af bosættelser på Vestbredden. Han refererer konsekvent til Sharons tilbagetrækning fra Gaza som 'vold mod den jødiske nation' og som en fare for Israels sikkerhed. En politisk linje, som vil falde i god jord hos Likud-partiets højrelementer.

Netanyahu mener, at Israels sikkerhed bedst sikres ved et forebyggende angreb mod Irans atomanlæg.

Senest har han bragt Irans atomprogram ind i sin valgkampagne. Beskeden er klar: Iran som atommagt er en trussel mod Israels overlevelse. Derfor vil han som regeringschef stoppe Irans ambition om atomkapacitet ved et militært indgreb mod Irans atomanlæg. Netanyahu mener, at Israels sikkerhed bedst sikres ved et forebyggende angreb mod Irans atomanlæg, og hans offensive kampagne lader ingen i Likud i tvivl om, at han er en førende høg blandt formandskandidaterne.

Det ømme punkt i Netanyahus kampagne er den liberalistiske politik, han som finansminister har ført. De lavere indkomstgrupper har oplevet, at det er blevet stadig vanskeligere at få husholdningen til at løbe rundt - og mange tilskriver Netanyahus markedsliberaliseringer skylden herfor. Dette kan gå hen og blive enden på den tidligere premierministers drøm om en tilbagevendende. Mange i de lavere indkomstgrupper har nemlig tidligere stemt Likud, men det er tvivlsomt om de 18. december vil sætte kryds ved Netanyahu. Da han kender dette scenarium ved han også, at hans bedste chance for at undgå dets virkeliggørelse er at spille hårdt på det sikkerhedspolitiske. Derfor modstanden mod flere rømninger - a la den i Gaza - og derfor det klare signal til Iran!

Der gik i længere tid rygter om, at Sharon via sine kontakter i Likud modarbejdede Mofazs kampagne af frygt for, at Mofaz kunne blive en klassisk stærk israelsk leder og dermed et alternativ til ham selv.

Mofaz og Shalom: Soldaten og teknokraten

Der var to andre seriøse konkurrenter til posten - forsvarsminister Shaul Mofaz og udenrigsminister Silvan Shalom. Men søndag d. 11/12 opgav Mofaz sit kandidatur. Udtil havde han en højere profil end Shalom. Som landets forsvarsminister - eller sikkerhedsminister, som det hedder i Israel - sidder han på den næsthøjeste post i regeringen. Han var på baggrund af sin militærkarriere måske det mest seriøse bud på en ny markant leder af Likud, og Sharon så ham som en større trussel end både Shalom og Netanyahu. I sit kandidatur positionerede Mofaz sig som arvtager til en tradition af israelske

toppolitikere med baggrund i højtstående poster i hæren. Denne gruppe af ledere har udover Sharon inkluderet Yitzak Rabin og Ehud Barak. Generalvældet, som det kaldes i folkemunde, har rødder i Israels oprettelse, hvor militærpersoner som Menachem Begin og David Ben Gurion efter uafhængighedskrigen i 1948 overtog den politiske ledelse af landet. Mofaz's kampagnebudskab var, at han på baggrund af sin militærerfaring kunne levere sikkerhed og tryghed.

Der gik i længere tid rygter om, at Sharon via sine kontakter i Likud modarbejdede Mofazs kampagne af frygt for, at Mofaz kunne blive en klassisk stærk israelsk leder og dermed et alternativ til ham selv. Men søndag tog begivenhederne en ny drejning. Mofaz fik lovning på at kunne beholde forsvarsministeriet i en fremtidig Kadima-ledet regering mod at forlade Likud. Mofaz var presset for tid og først sent kommet i gang med at skabe sin egen magtbase i partiet. Under Sharons styre havde han holdt sig uden for interne Likud-stridigheder og koncentreret sig om sin stilling som forsvarsminister. Med udsigterne til hård kampagne valgte han at opgive drømmen om formandskabet mod, hvad der regnes for næsten garanteret indflydelse i den kommende regering. Hans officielle begrundelse for at forlade Likud var, at partiet var blevet for højredrejet. Sharon kan sove lidt roligere.

Shaloms problem kan sammenlignes med Shimon Peres' – det er i Israel svært at få legitimitet som leder, hvis man ikke har erfaringer fra hæren.

Den tredje kandidat, Silvan Shalom, der nu er nummer to til formandsposten, kan i en Likud-kontekst defineres som moderat, og hans kampagne retter sig også mod Likuds moderate fløj. Modsat Mofaz har Shalom allerede en magtbase inden for partiet. Han har længe ønsket at positionere sig som Likuds nye leder og har derfor haft tid til at forberede sit bagland i partiet til formandskampen. Han regnes for at være lidt af en teknokrat. På trods af, at han er fungerende udenrigsminister, har han ikke en prestige, der kan måle sig med Netanyahus. I overensstemmelse med sit image som moderat taler Shalom for, at Likud skal bevæge sig ind på den politiske midte og søge indflydelse. Sharon erkender de politiske ligheder og siges gerne at se Shalom som

vinder af primærvalget i forventningen om politisk samarbejde med en klar rangorden. Shaloms problem kan sammenlignes med Shimon Peres' – det er i Israel svært at få legitimitet som leder, hvis man ikke har erfaringer fra hæren. Netanyahu er også uden baggrund i hæren, men læner sig hårdt op ad sit familienavn. Hans bror Yonathan Netanyahu er regent for en af nationens store helte, der gav sit liv i den berømte Entebbe-gidselaktion i Uganda i 1976. Shaloms to trumfer er at kunne kritisere Netanyahus liberalistiske finansregime som uansvarligt og beskyldte ham for at være årsag til Likuds krise på grund af hans opposition mod Sharon.

Europæisk eller mellemøstlig?

Valgkampen op til primærvalget rammer desuden en nerve i Israel; konflikten mellem askenazi- og sefardi-israelere dvs. jøder med kulturel baggrund i henholdsvis Europa og Mellemøsten. Overordnet set er det en konflikt mellem overklasse og underklasse. Sefarderne føler, at de europæiske efterkommere har taget patent på Israels værdigrundlag, blandt andet fordi landets ledende politikere indtil nu har været askenazi. Problemstillingen er relevant for primærvalget, fordi Netanyahu er askenazi fra en velhavende elitær familie. Det er ved at give bagslag i hans kampagne, for Likuds vælgerskare er overvejende sefardisk.

Paradoksalt for Likud er denne problemstilling blevet accentueret af udviklingen på venstrefløjen. Den sefardiske Amir Peretz har udskiftet en af nationens "founding fathers" af askenazi herkomst, Shimon Peres, som leder af Arbejderpartiet. Dette har skabt momentum for, at den sefardiske vælgergruppes problemer kommer på dagsordenen. Israels sefardiske jøder vil sandsynligvis lægge deres stemme på sefardiske kandidater for at dæmpe op for den kulturelle diskrimination, de føler sig udsat for. Den etniske faktor er en klar fordel for den tunesisk-fødte Shalom, der bevidst bruger det i sin kampagne. Hvorvidt det er nok til at vinde over Netanyahu, vil primærvalget vise.

Scenarier

Lad os forsøge at gennemtænke scenarier for Likud med henholdsvis Netanyahu og Shalom ved roret. Vil Likud søge politisk indflydelse og tilstræbe en plads som regeringspartner i en Kadima-ledet regering?

Hvordan vil partiet positionere sig over for yderligere tilbagetrækninger fra de palæstinensiske territorier?

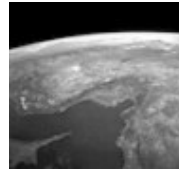
Med **Netanyahu** som leder vil Likud angiveligt glide yderligere mod højre og blive bosætternes politiske arm. Fra denne position er det svært at forestille sig Likud som et regeringsbærende parti. De dårlige personlige relationer mellem Sharon og Netanyahu vil sandsynligvis forhindre politisk samarbejde mellem Likud og Kadima. Likud kan tænkes at ville være imod rømninger af flere bosættelser, men vil blive holdt uden for reel indflydelse. Den mistede indflydelse vil føre til interne kampe, og risikoen for flere spaltninger af partiet vil være overhængende.

Med **Shalom** vil mulighederne for at danne regering med Kadima være større, og Likud ville dermed få mere politisk indflydelse. Men et regeringssamarbejde ville bringe Shalom i en vanskelig situation, idet flere tilbagetrækninger fra palæstinensiske territorier vil indebære en udvanding af Likuds ideologiske fundament og anledning til kritik fra bosætterne.

Et midtersøgende Likud risikerer de facto at blive en del af Kadima uden at vælgerne kan kende forskel på de to partier.

Hans økonomiske politik kan forventes at tilfredsstille Likud-vælgere. Men Shalom regnes ikke for en stærk politisk figur, og det ville være attraktivt for Sharon at indgå i en alliance med Likud for kunne basere sin politik på partiets stemmer uden at risikere at møde stærk opposition. Men et midtersøgende Likud risikerer de facto at blive en del af Kadima uden at vælgerne kan kende forskel på de to partier.

Alt i alt ser fremtiden for det tidligere så stolte Likud dystert ud. Truslen om marginaliseringen er overhængende efter Sharons Kadima-initiativ. Likuds redning til valget den 28. marts kunne være en ophedning af det sikkerhedspolitiske klima. Ellers må likudnikkerne klynge sig til håbet om, at Sharon snart forlader politik, og Kadimas vælgere i så fald ville vende tilbage til Likud.

Lasse Holm Grønning (f. 1977) er cand. mag i historie fra Københavns Universitet med speciale i israelske samfundsforhold og bifag i internationale relationer fra Università degli Studi Roma 3. Han opholder sig pt. i Tel Aviv, hvor han er researchstuderende ved Bar Ilan Universitetet, Israel 2004-05. Han har tidligere været stagiaire i Europa-Parlamentet og ved den danske delegation til OPCW, Haag.

Noa Agnete Metz (f. 1978) er stud. mag. i Historie på Københavns Universitet. Overbygningsstudier på Universidad Complutense, Madrid. Stagiaire på den danske ambassade i Tel Aviv, 2003-2004. Ansat i israelsk-palæstinensisk NGO i Jerusalem, 2004-2005. Pt. specialeskrivende om det fransk-israelske militære samarbejde frem til 1967.